

Mezinárodní smlouva
jako pramen
partikulárního MP

Pojmové znaky mezinárodní smlouvy

- **1. souhlasný projev vůle (dohoda)**
 - strany, forma
- **2. mezi subjekty mezinárodního práva**
 - vyloučeny: nestátní útvary, obchodní společnosti, orgány nejednající jménem státu
- **3. řídí se mezinárodním právem**
- **4. zamýšlené právní účinky (někdy nejasné)**
 - deklarace, gentleman`s agreement (Irsko)

Kategorie mezinárodních smluv

- **Počet (okruh) smluvních stran:** mezinárodní smlouva nemůže být součástí *obecného MP*
- je závazná jen pro konkrétní státy, které s ní vyslovily souhlas = partikulární právo
 - dvoustranné, vícestranné, mnohostranné,
 - regionální, univerzální
- **Forma smlouvy**
 - písemná, ústní, zjednodušená (výměna nót)
- **Možnost přístupu k mnohostranné smlouvě**
 - otevřené, polootevřené, uzavřené

Přístup k Chartě OSN (= členství v OSN)

Přístup ke Smlouvě NATO (= členství v NATO)

- **Charta OSN, čl. 4:** 1. Za členy OSN mohou být přijaty všechny ... **mírumilovné státy**, které **přijmou závazky** obsažené v této Chartě a podle úsudku Organizace jsou **způsobilé a ochotné** tyto závazky plnit.
- 2. *Přijetí každého takového státu za člena Organizace spojených národů se děje rozhodnutím Valného shromáždění na doporučení Rady bezpečnosti.*
- **Smlouva NATO, čl. 10**
- Smluvní strany mohou na základě **jednomyslného souhlasu** vyzvat kterýkoli jiný **evropský stát**, který je schopen napomáhat rozvoji zásad této smlouvy a přispět k bezpečnosti severoatlantické oblasti, aby přistoupil k této smlouvě.

Kategorie mezinárodních smluv - 2

- **Vztah k ostatním smluvním stranám (vůči komu smlouva zavazuje):**
- ***Inter partes:*** smlouva vytváří vzájemné závazky mezi stranami, aplikuje se na vztahy mezi stranami smlouvy, založena na ***vzájemnosti***
- ***Erga omnes:*** smlouva neupravuje vzájemné vztahy mezi stranami, obsahuje pro každý smluvní stát „jednostranné“ (absolutní) závazky (zejména smlouvy o lidských právech)
(žádná vzájemnost)

Funkce mezinárodní smlouvy

- 1. Upravit určitý konkrétní vztah mezi smluvními státy – stanovit „**subjektivní**“ práva a povinnosti stran, vytvořit právní vztah (jako občanskoprávní kontrakt) **(kontraktuální)**
- 2. Vytvořit **objektivní právo**, tedy právní pravidla závazná pro smluvní státy **(právotvorné)** (*kodifikační úmluvy*)

Kontraktuální smlouvy

- ad 1. Mezinárodní smlouvy **kontraktuální**
 - úprava konkrétní otázky – regulace konkrétních právních vztahů
 - ve vnitrostátním právu nejde o pramen práva (kupní smlouva)
 - příklady:
 - o zamezení dvojího zdanění
 - o zamezení dvojího občanství
 - o vzájemné vízové povinnosti
 - o spolupráci v různých oblastech
 - o navázání diplomatických styků
 - téměř všechny dvoustranné smlouvy jsou kontraktuální
 - historicky: nejprve smlouvy kontraktuální

Právotvorné smlouvy

- ad 2. Mezinárodní smlouvy **právotvorné**
 - vytvářejí právní pravidla, která mají být trvale aplikována smluvními státy, tedy objektivní právo
 - příklady (některé mnohostranné smlouvy):
 - kodifikační úmluvy (diplomatické, mořské, smluvní právo)
 - úmluvy o lidských právech
 - úmluvy stanovící režim mezinárodního obchodu
 - unifikační úmluvy

Označení mezinárodních smluv

- úmluva, smlouva, charta, dohoda, protokol, ujednání, statut
- žádný vliv na právní povahu (závaznost)
- označení někdy naznačuje charakter smlouvy
- označení v EU: atypická specifika

Struktura mezinárodní smlouvy

- **1. Preambule** – cíl a účel smlouvy, relevantní pro interpretaci (nepovinná)
- **2. Meritorní text**
- **3. Závěrečná ustanovení** (protokolární články)
= právní život smlouvy
- **4. Přílohy**
 - protokoly
 - prohlášení
 - právní povaha: stanovená smlouvou (protokoly jsou zpravidla nedílnou součástí s odlišným schvalovacím režimem)

Vídeňská úmluva o diplomatických stycích

(ukázky jednotlivých částí textu smlouvy)

1. Preambule:

Státy, které jsou stranami této Úmluvy,

- **připomínajíce**, že lid všech zemí uznával z dávných dob postavení diplomatických zástupců,
- **majíce** na zřeteli cíle a zásady Charty Spojených národů týkající se svrchované rovnosti států, udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a podpory přátelských vztahů mezi národy, ...
- **uvědomujíce si**, že účelem výsad a imunit není prospěch jednotlivce, nýbrž zajištění účinného výkonu funkcí diplomatických misí představujících státy, ...

se dohodly o tomto:

2. Meritorní text

Článek 1

Pro účely této Úmluvy následující výrazy budou mít tento význam:

- a) „šéf mise“ je osoba pověřená vysílajícím státem, aby vykonávala povinnosti spojené s touto funkcí;
- b) „členy mise“ se rozumí šéf mise a členové personálu mise; ...

Článek 2

Zřízení diplomatických styků mezi státy a stálých diplomatických misí se děje vzájemnou dohodou.

Článek 3

- 1. Funkcí diplomatické mise je mimo jiné:
 - a) zastupovat vysílající stát ve státě přijímajícím; ...
 - c) vést jednání s vládou přijímajícího státu; ...

Článek 4

- 1. Vysílající stát se musí ujistit, že přijímající stát udělil agrément osobě, kterou zamýšlí pověřit jako šéfa mise v tomto státě.
- 2. Přijímající stát není povinen sdělit vysílajícímu státu důvody, pro které odmítl udělit agrément.....

3. Závěrečná ustanovení (protokolární články)

Článek 48

Tato Úmluva bude otevřena k podpisu ...

Článek 49

Tato Úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Článek 50

Tato Úmluva bude otevřena k přístupu ...

Článek 51

1. Tato Úmluva vstoupí v platnost třicátého dne po datu uložení dvacáté druhé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka ...

Článek 53

Originál této Úmluvy, jehož anglické, čínské, francouzské, ruské a španělské znění mají stejnou platnost, bude uložen u generálního tajemníka... Na důkaz čehož níže podepsaní zmocněnci, byvše k tomu řádně zmocněni svými vládami, podepsali tuto Úmluvu.

Dáno ve Vídni dne osmnáctého dubna roku tisíc devět set šedesát jedna.

1. Mezinárodní právo smluvní

- mezinárodní obyčej
- **Vídeňská úmluva o smluvním právu (smlouvy mezi státy – 1969)** (pro ČR platnost od 1987) (= smluvní kodifikace obyčeje)
- obdobná úmluva (smlouvy mezinárodních organizací – 1986) – nevstoupila v platnost

2. Vnitrostátní právo mezinárodních smluv

- Ústava ČR
- rozhodnutí prezidenta republiky č. 144/1993 Sb.
- usnesení vlády ČR
- chybí prováděcí zákon k Ústavě

Etapy vzniku platné mezinárodní smlouvy

- 1. Sjednání textu smlouvy
- 2. Schválení a autentifikace textu smlouvy
- 3. **Souhlas se smlouvou vnitrostátní a**
- 4. **mezinárodní** (vznik mezinárodního závazku)
- 5. Vstup smlouvy v platnost

1. SJEDNÁNÍ TEXTU SMLOUVY

DVOUSTRANNÉ:

- **návrh** vypracuje jedna ze stran
- sondáž a expertní **jednání** (vyjednávání)
- **přijetí** (nejčastěji podpis, podpis ad referendum)

MNOHOSTRANNÉ:

- **návrh** připraví mezinár. organizace
- expertní **jednání** (vyjednávání)
- **přijetí** na dipl. konferenci (hlasování)
- v určitých případech (vícestranné) – přijetí formou podpisu (Lisabonská smlouva)

2. AUTENTIFIKACE TEXTU

- DVOUSTRANNÉ:
 - většinou splývá s přijetím (**podpis**, podpis ad referendum)

Výsledek u obou:
podepsaný text je
konečný, neměnný a
autentický

- MNOHOSTRANNÉ:
 - **podpis**, podpis ad referendum
závěrečného aktu
konference,
obsahujícího text
smlouvy
 - u vícestranných:
podpis smlouvy všemi
účastníky

Funkce podpisu u mnohostranné smlouvy

- **Většinou** – je li smlouva **sjednána na mezivládní (diplomatické) konferenci**: podepisuje se závěrečný akt konference (text smlouvy přílohou), **nikoli samotná smlouva**. Tu je možné podepsat ze strany jednotlivých států ve vyhrazeném období. **Podpis neznamená závaznost smlouvy!** Je to jen projev sympatií ke smlouvě (gesto), nezavazuje k budoucí ratifikaci. **K založení závaznosti smlouvy je třeba ratifikace nebo přístupu**. (Týká se hlavně smluv otevřených s velkým počtem účastníků – kodifikační úmluvy.)
- **Zvláštní případy**: zejména uzavřené smlouvy s omezeným počtem stran (vícestranné): postup jako u dvoustranných, tedy podpis všech souhlasících hned na konferenci, pak ratifikace (např. Lisabonská smlouva)

TEXT SMLOUVY SCHVÁLEN A AUTENTIFIKOVÁN

Schvalování smluv v ČR

- Kategorizace smluv pro schvalování podle čl. 49 Ústavy ČR a rozhodnutí prezidenta č. 144/93 Sb.
- I. PREZIDENTSKÉ
- II. VLÁDNÍ
- III. RESORTNÍ

3.– 4. Schválení smlouvy uvnitř a navenek

UVNITŘ

- v l á d n í
 - schválení vládou (usnesení vlády)
- p r e z i d e n t s k é kromě toho:
 - usnesení obou komor Parlamentu
 - prezident: podpis ratifikační (přístupové) listiny

NAVENEK

- v l á d n í
 - podpis, výměna nót
- p r e z i d e n t s k é kromě toho:
 - výměna (uložení) ratifikační listiny, listiny o přístupu

Formy vyjádření definitivního souhlasu se smlouvou navenek

(většinou stanoví sama smlouva – tedy podle vůle stran)

- **na základě takto vyjádřeného souhlasu se smlouva stává pro stát závaznou a vstupuje v platnost**
- **podpis** – typický pro smlouvy vládní a resortní
- **výměna nót** o vnitrostátním schválení – dtto
- „schválení“ (vládní smlouva, výměna listin – neobvyklé, je to kvůli druhé straně)
- **ratifikace** (výměna nebo uložení listin)
- **přístup** (totéž)

Podpis dvoustranné smlouvy

Smlouva o omezení strategických zbraní – podpis 8.4.2010

Ratifikace a přístup

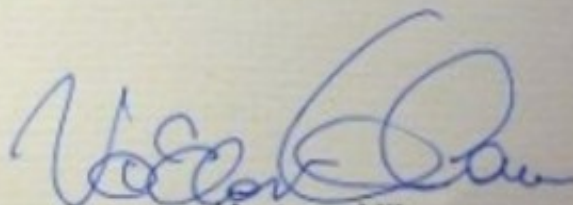
- po schválení smlouvy Parlamentem prezident podepíše ratifikační nebo přístupovou listinu
- dvoustranná smlouva: ratifikační listiny se vzájemně vymění, sepíše se o tom protokol
- mnohostranná smlouva: ratifikační listina nebo listina o přístupu se uloží u depozitáře, i zde nutný protokol
- právní účinky ratifikace (když je předchozí podpis) a přístupu (když není podpis) jsou stejné

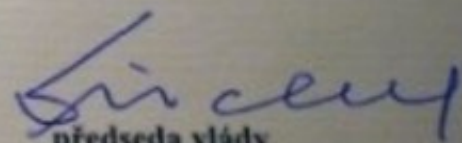
Ratifikační listina – závěr textu

Prozkoumajíce tuto Smlouvu a vědouce, že Parlament České republiky s ní souhlasí, schvalujeme a potvrzujeme ji.

Tomu na svědomí jsme tento list podepsali a k němu pečeť České republiky přitisknouti dali.

Dáno na Pražském hradě dne 3. listopadu léta dvoutisícího devátého.

prezident republiky

předseda vlády

5. Vstup smlouvy v platnost: vlastní ustanovení

- Definitivní souhlas státu již byl navenek vyjádřen
- **Vstup v platnost pak nastává takto:**
 - ihned úkonem (např. dnem podpisu, dnem uložení ratifikační listiny)
 - za určitou dobu od úkonu (legisvakance)
 - mohou být stanoveny další podmínky (u mnohostranných minimum ratifikací)

Objektivní a subjektivní vstup v platnost mnohostranné smlouvy

- **Objektivní platnost smlouvy jako takové:**
 - splnění všech podmínek pro vstup v platnost
 - ratifikace (přístup) ze strany *vyžadovaného minimálního počtu smluvních stran*
 - uplynutí legisvakance
- **Subjektivní platnost pro konkrétní stát:**
 - ratifikace (přístup) daného státu
 - uplynutí legisvakance
 - splnění podmínky minimálního počtu smluvních stran (objektivní platnost)
- **Objektivní platnost je předpokladem platnosti subjektivní**
- + eventuální souhlas ostatních smluvních států

Připomínka: Mezinárodní smlouva ve vnitrostátním právu ČR

Článek 10 Ústavy

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž **ratifikaci** dal **Parlament souhlas** a jimiž je ČR **vázána**, jsou **součástí právního řádu** (*viz další políčko*).

Stanoví-li mezinár. smlouva něco jiného než zákon, **použije se mezinár. smlouva**.

K o m e n t á ř :

řádné schválení vnitrostátní i mezinárodní

„**self-executing**“ – přímá použitelnost

vnitrostátní vyhlášení

poměr smlouvy k vnitrostátní právní normě: postavení smlouvy ve vnitrostátním právu (přednost před zákonem, ne před Ústavou)

právní účinky vyhlášení platné smlouvy ve Sb.m.s. = přímý účinek na jednotlivce

Článek 49 Ústavy

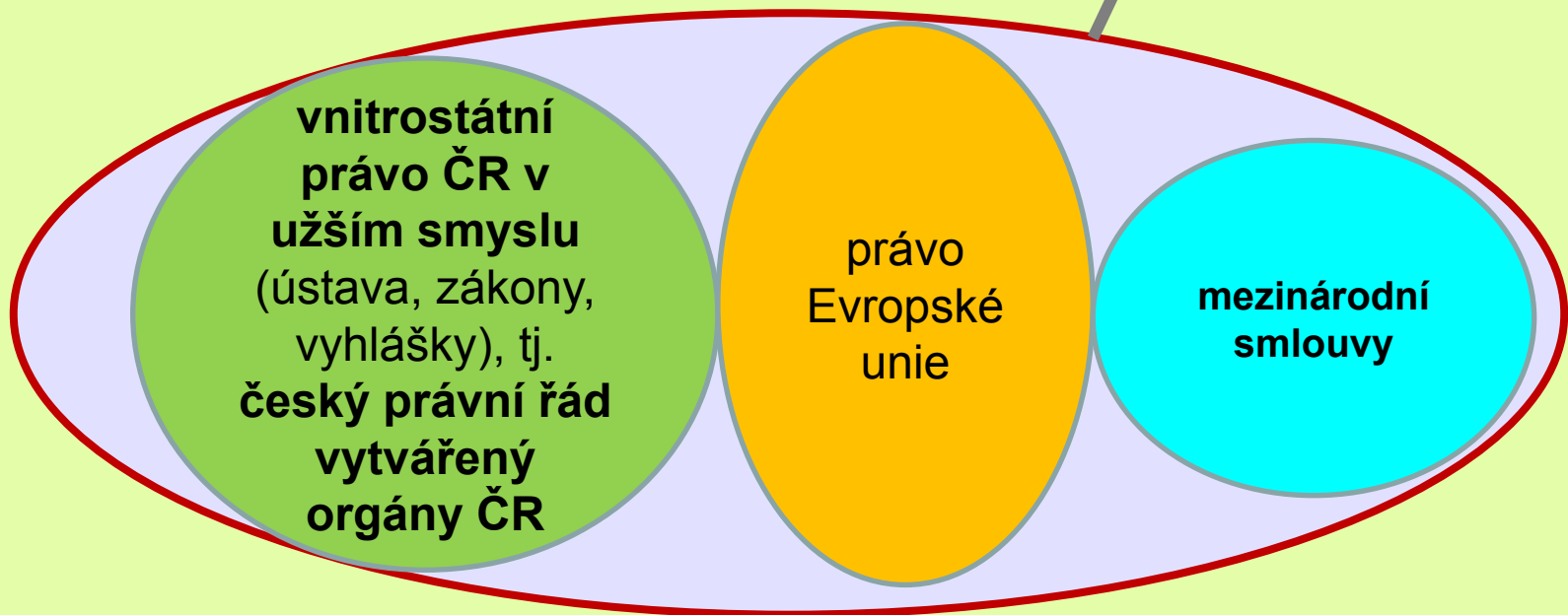
Souhlas obou komor **Parlamentu** je třeba k ratifikaci smluv:

- a) upravujících **práva a povinnosti osob**,
- b) spojeneckých, mírových a jiných **politických**,
- c) z nichž vzniká **členství ČR** v mezinárodní organizaci,
- d) **hospodářských**, jež jsou všeobecné povahy,
- e) o dalších věcech, jejichž úprava je **vyhrazena zákonu**

Jak rozumět článku 10 Ústavy: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou **součástí právního řádu**; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

„Mezinárodní smlouvy jsou součástí PRÁVNÍHO ŘÁDU“ (? – ne formálně, **jen z hlediska závaznosti**)

VŠE DOHROMADY = „právní řád“, tj. všechny právní normy v ČR závazné – bez ohledu na původ

***Výhrady* k mezinárodním
smlouvám (mnohostranným)**

Pojem výhrady ve Vídeňské úmluvě

- ***jednostranné prohlášení***
- ***jakkoliv formulované nebo označené,***
- ***učiněné státem při podpisu, ratifikaci, přijetí nebo schválení smlouvy, nebo při přístupu k ní,***
- ***jímž se zamýšlí vyloučit nebo pozměnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu.***

Učinění výhrady

- jen při podpisu, ratifikaci a jiných podobných **úkonech**, jimiž je vyjadřován definitivní souhlas státu se smlouvou
- výhradu **nelze učinit dodatečně**, tedy poté, co byl tento souhlas vyjádřen
- obligatorní je **písemná forma** výhrady, kterou je třeba notifikovat ostatním smluvním stranám

Přípustnost výhrady

- rozlišují se výhrady smlouvou
 - **výslovně zakázané,**
 - **výlučně dovolené,**
 - **výslovně dovolené (dopředu předvídané) a**
 - **ostatní**
- **Není dovoleno učinit výhradu, která by byla neslučitelná s předmětem a účelem smlouvy**

Výhrada Saúdské Arábie k Úmluvě o zabránění všech forem diskriminace žen (1979): "V případě rozdílů mezi ustanoveními Úmluvy a normami islámského práva Království (Saúdské Arábie) není povinno respektovat odlišná ustanovení Úmluvy".

Výklad mezinárodních smluv

Metody výkladu

- jazykový („gramatický“)
- systematický
- historický
- teleologický
- (logický)
- *Nutnost logického výkladu - býv. čl. 52 původní Ústavy ČR: „Mezinárodní smlouva nabývá platnosti vyhlášením ve Sbírce mezinárodních smluv“ (= nesmysl)*

Obecná pravidla výkladu MS

- Český právník je povinen při výkladu mezinárodních smluv inkorporovaných do vnitrostátního práva (podle čl. 10 Ústavy) používat metody výkladu mezinárodních smluv uvedené ve Vídeňské úmluvě
(tj. při vnitrostátní aplikaci)
- ***Výklad mezinárodních smluv je autonomní (tj. neřídí se vnitrostátním právem).***

Výklad mezinárodních smluv – Obecné pravidlo výkladu

PRAVIDLA VÍDEŇSKÉ ÚMLUVY

- Článek 31 - Smlouva musí být vykládána
 - (1) v dobré víře,
 - (2) v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě
 - (3) v jejich celkové souvislosti, a rovněž
 - (4) s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy.

Výklad – čl. 32

Doplňkové prostředky výkladu

- Článek 32 – nelze-li zjistit skutečný smysl výkladem podle čl. 31:
- **Doplňkové prostředky výkladu: *přípravné materiály ke smlouvě a okolnosti, za nichž byla smlouva uzavřena, ...***

Výklad – čl. 33

Rozdílné jazyky

- Článek 33
- **Výklad smluv, jejichž původní vyhotovení je ve dvou nebo více jazycích**
- Byla-li smlouva původně vyhotovena (autentifikována) ve dvou nebo více jazycích, má její text **stejnou platnost** v každém z těchto jazyků, pokud smlouva nestanoví nebo se strany nedohodnou, že v případě rozdílnosti je **rozhodující určitý** text.

Výklad – čl. 33

Obsahový rozpor mezi různými jazykovými verzemi

- Dojde-li při porovnání původních textů k rozdílnostem ve významu, které nemohou být odstraněny použitím článků 31 a 32, přijme se, s výjimkou případu, kdy určitý text je podle odstavce 1 rozhodující, ten **význam, který se zřetelem k předmětu a účelu smlouvy tyto texty nejlépe sbližuje.**
- Tedy: jak vlastně interpretovat ustanovení smlouvy, jejíž text je autentický ve dvou jazycích, a obě jazyková znění si odporují?

Jazykový výklad nepomohl – proto výklad teleologický *(na jazycích nezávislý)*

Subjekty výkladu

- Mezinárodní právo:
 - smluvní strany
 - pověřený orgán, bylo-li to dohodnuto (MSD)
- Vnitrostátní právo:
 - orgán státu, který smlouvu aplikuje, tj. vláda, soud, správní orgán
 - event. orgán, který smlouvu schválil (autentický výklad) – chybí praxe
 - funkce MZV: poradní (u soudů)

Interpretační prohlášení

- = výklad provedený smluvní stranou předem, nikoli až při aplikaci
- skrytá výhrada?